

การศึกษาวิธีการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัด

อุบลราชธานี ยโสธร และ นครพนม

The Study of method for Propagation of Sufficiency Economy Philosophy
by A Buddhist Monk in Ubonratchathani ,Yasothon and Nakorn Panom
provinces

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พฤติกรรม การจัดกิจกรรม หรือโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม เพื่อจัดทำฐานข้อมูลของวัดที่ดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำแนกเป็นระดับเข้าข่าย เข้าใจ และเข้าถึง และ เสนอแนวทางหรือมาตรการที่จะยกระดับวัดที่อยู่ระดับไม่เข้าข่ายให้มาอยู่ในระดับเข้าข่ายยกระดับจากเข้าข่ายให้เป็นเข้าใจ และยกระดับที่เข้าใจให้สู่ระดับเข้าถึง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม พระสงฆ์ จำนวน 30 รูป และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รวบรวมข้อมูลโดยสอบถามพระสงฆ์ 2,792 วัด และใช้แบบประเมินเพื่อวัดระดับเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มตัวอย่างวัดในจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 40 วัดโดยมีขอบเขตในการวิจัย คือ พฤติกรรม การจัดกิจกรรมหรือโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม วิเคราะห์เพื่อจัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวัดทั้งหมดในทั้งสามจังหวัด จัดทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเชื่อมโยง เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และวิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางหรือมาตรการในการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวัดในพื้นที่สามจังหวัดดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงนั้น พระสงฆ์ควรมีบทบาทส่งเสริมให้ครอบครัวนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างจริงจัง รวมทั้งบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านจิตใจ เผยแผ่คุณธรรมจริยธรรม เทศนา และเป็นแบบอย่างที่ดี มีการสอนศีลธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา การนำหลักธรรมมากระตุ้นเตือนให้พุทธศาสนิกชนในชุมชนรู้จักแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ การเผยแพร่หลักธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ จัดภูมิทัศน์ของวัดให้เป็นที่พักผ่อนเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งรวมนักปราชญ์ท้องถิ่น และศิลปะพื้นบ้าน

2. ผลการทดลองใช้แบบประเมินระดับเศรษฐกิจพอเพียงจากกลุ่มตัวอย่างวัดในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 40 วัด พบว่า อยู่ในระดับไม่เข้าข่ายจำนวน 13 วัด ระดับเข้าข่าย 15 วัด ระดับเข้าใจ 11 วัด และอยู่ในระดับเข้าถึง 1 วัด

3. มาตรการที่จะยกระดับวัดที่อยู่ระดับไม่เข้าข่ายให้มาอยู่ในระดับเข้าข่าย ยกกระดับจากเข้าข่ายให้เป็นเข้าใจ และยกระดับที่เข้าใจให้สู่ระดับเข้าถึง

การขับเคลื่อนแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีวิธีการตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ส่งเสริมให้ความรู้ ทำความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้พระสงฆ์

3.2 การศึกษาและสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่พระสงฆ์ในแต่ละจังหวัด

3.3 คณะสงฆ์มีหน่วยงานที่ร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อช่วยเหลือในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคของประเทศไทย

3.4 ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วเพื่ออบรมให้ความรู้พระสงฆ์ให้เป็นพระวิทยากรวางรูปแบบการทำงานร่วมกันให้เป็นระบบโดยให้ความรู้พระสงฆ์และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักเข้าใจ เข้าถึง เข้าถึง และพัฒนา สร้างความรู้รัก สามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม

ซึ่งการดำเนินการพัฒนาวัดเพื่อยกระดับตามขั้นตอนดังกล่าวจะต้องมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทั้ง 3 ระดับ ดังนี้

ระดับเข้าข่าย ได้แก่ การผสมผสานหลักธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ และรวมทั้งเทคโนโลยีภายนอก การศึกษาด้วยตนเอง สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อศึกษาแนวเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรม/โครงการลดรายจ่ายส่วนตัวและภายในวัด การใช้พื้นที่ว่างเปล่าภายในวัดให้เกิดประโยชน์ การบันทึกรายรับ - รายจ่าย

ส่วนตัวและภายในวัด พุทธกรรมลดการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง เช่น กระดาษ , น้ำมันเชื้อเพลิง, ไฟฟ้า เป็นต้น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้าตามความจำเป็น โดยคำนึงถึง ประโยชน์และราคา

ระดับเข้าใจ จะต้องผ่านระดับเข้าใจมาก่อนและมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของวัดร่วมกับชุมชน กระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดความรู้โดยผ่านกระบวนการจัดเวทีสนทนาระหว่างชุมชน วัด โรงเรียน ก่อให้เกิดคณะกรรมการ แบ่งหน้าความรับผิดชอบจนสามารถสร้างกฎระเบียบเพื่อปฏิบัติร่วมกัน รวมทั้ง การส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรณรงค์การประหยัดพลังงาน การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ชุมชน ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนกับองค์กรส่วนท้องถิ่น และร่วมจัดกิจกรรม/โครงการภายในวัดเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับเข้าถึง จะต้องผ่าน 2 ระดับมาก่อนและมีกิจกรรมในการพัฒนาเครือข่าย โรงเรียน สถาบันการศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน เป็นการยกระดับการจัดโครงการจากในชุมชนเป็นระหว่างชุมชนเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อจัดการและแก้ปัญหาในระดับกว้างขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่องและขยาย ให้วัดและชุมชนอื่น ๆ สร้างผลงานจนเป็นที่รู้จัก เช่น ได้รับรางวัลในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เป็นสถานที่ศึกษาดูงานของวัดอื่นๆ ตลอดจน และเป็นวิทยากร หรือแกนนำให้ความรู้ความเข้าใจแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ

1. บทนำ

ในสังคมไทย พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันหลักของชาติ คือ สถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับการยอมรับและศรัทธาจากประชาชนคนไทยมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่าชาวบ้าน เมื่อประสบปัญหาหรือเกิดความทุกข์ร้อนใด ไม่ว่าจะผ่านทางกายหรือทางจิตใจ ก็จะพากันไปวัดพบพระสงฆ์ เพื่อขอคำปรึกษาและระบายความทุกข์ ซึ่งหน้าที่บทบาทของพระสงฆ์สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้แทบทุกอย่าง ดังนั้น วัดและพระสงฆ์ในอดีต จึงมีบทบาทมาก พระสงฆ์เป็นทั้งครูสอนหนังสือ อบรมศีลธรรม ศิลปะ วิชาชีพ รักษาชาวบ้านที่เจ็บป่วยไม่สบาย ประนีประนอมความให้กับชาวบ้านที่เกิดกรณีพิพาทกัน สงเคราะห์คนชราและเด็กกำพร้าที่ไม่มีใครเลี้ยงดู นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นนักวิชาการเกษตร ที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์และฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน

แนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ทั้งวัดและพระสงฆ์สามารถก้าวต่อไปข้างหน้าได้อย่างเข้มแข็ง คือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยไว้ในฐานะที่เป็นเสมือนเข็มทิศของการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นทางหนึ่งของการบริหารและการพัฒนาของสังคมในระยะยาวที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสมดุลในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในโลกของทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะที่มุ่งหวังแต่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ นิยมที่จะแสวงหาความร่ำรวยจากการลงทุนและการบริโภค ซึ่งเป็นด้านที่อันตรายของระบบทุนนิยม ฉะนั้นจึงเกิดสภาวะของการแข่งขันรุนแรงมาก ประชาชนถูกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอยู่ตลอดเวลา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่แก่ประชาชนไทยในปี พ.ศ. 2537 เพื่อแก้ไขปัญหาคาความยากจนของเกษตรกรรายย่อยของประเทศ หลังจากภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 พระองค์ได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งได้พระราชทานคำอธิบายต่อมาในภายหลัง โดยมีความหมายในแนวทางนี้

กล่าวคือ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสำหรับพสกนิกรชาวไทยทุกระดับในสังคม น้อมนำสู่แนวทางพุทธธรรมเน้นการเดินทางสายกลาง ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืน เน้นการปฏิบัติเพื่อการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง แต่ไม่ต้องเคร่งครัดถึงกับจะต้องพึ่งตนเองได้ทั้งหมดแม้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

ด้วยเหตุผลนี้เศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ถูกกำหนดเป็นวาระสำคัญของชาติในระดับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาในท้องถิ่น เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะวัดให้ได้มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ด้านอุดมการณ์ การรวมกลุ่ม การผลิต การแปรรูป การตลาด การลงทุน การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากสิ่งที่ไม่คุ้นเคยในชุมชน นำมาสู่การสร้างวัฒนธรรมแห่งความพอเพียงให้สามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชน วัดจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นหน่วยกิจกรรมทางศาสนาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นจึงมีวัดเข้ามามีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ผู้มีบทบาทในสังคมแต่ละท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวความคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากในปัจจุบันถึงแม้จะมีการศึกษาวิจัยในการนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อไปประยุกต์ใช้ในส่วนต่างๆ ของสังคม แต่ยังไม่มีการศึกษาโดยเฉพาะในสถาบันสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นกลจักรสำคัญในฐานะเป็นสถาบันหลักที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ การวิจัยบทบาทการเผยแพร่ ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และ นครพนม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นการศึกษาถึงแนวทางที่ถูกต้อง ทราบถึง

แนวคิดของผู้นำทางศาสนาในส่วนภูมิภาค อันจะนำไปสู่การดำเนินตามแนวพระราชดำริ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ พระศาสนาต่อไป

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษา พฤติกรรม การจัดกิจกรรม หรือโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม

2.2 เพื่อสร้างแบบสอบถามทดลองใช้กับวัดกลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำแนกเป็นระดับเข้าข่าย เข้าใจ และเข้าถึง

2.3 เสนอแนวทางหรือมาตรการที่จะยกระดับวัดที่อยู่ระดับไม่เข้าข่ายให้มาอยู่ในระดับเข้าข่าย ยกระดับจากเข้าข่ายให้เป็นเข้าใจ และยกระดับที่เข้าใจให้สู่ระดับเข้าถึง

3.วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิธีการเผยแพร่แนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม”มีขอบเขตดังนี้

ประชากร คือ พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนดังต่อไปนี้

วัดในจังหวัดอุบลราชธานี	จำนวน 1,538 วัด
วัดในจังหวัดยโสธร	จำนวน 580 วัด
วัดในจังหวัดนครพนม	จำนวน 719 วัด
รวมทั้งสิ้น	จำนวน 2,837 วัด

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ พฤติกรรม การจัดกิจกรรมหรือโครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม

วิเคราะห์เพื่อสร้างแบบสอบถามทดลองใช้กับวัดกลุ่มตัวอย่างจัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงโดยจำแนกเป็นระดับเข้าข่าย เข้าใจ และเข้าถึง

วิเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางหรือมาตรการในการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของวัดในพื้นที่สามจังหวัดดังกล่าว

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะแบบปลายปิด (Close-Ended Questions)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลของเจ้าอาวาสและวัดมีลักษณะ แบบสอบถาม ปลายปิด (Close-Ended Questions) และเลือกตอบ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์และความรู้ การประยุกต์ ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม ปลายปิด (Close-Ended Questions) และปลายเปิด (Open-Ended Questions)

3.2.2 แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

ตัวชี้วัดระดับ **เข้าข่าย** หมายถึง วัดที่มีการจัดกิจกรรม/โครงการต่างๆ ซึ่งตัวชี้วัด หลักทั้งหมด 11 ตัวชี้วัด ประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการปกครอง	จำนวน 4 ตัวชี้วัด
ด้านการศึกษา	จำนวน 2 ตัวชี้วัด
ด้านสาธารณูปการ	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
ด้านการเผยแพร่	จำนวน 2 ตัวชี้วัด

โดยค่าเฉลี่ยต้องอยู่ในระดับ 2.50 ขึ้นไป จึงจะอยู่ในระดับเข้าข่าย

ตัวชี้วัดระดับ **เข้าใจ** หมายถึง วัดที่มีการจัดกิจกรรม/โครงการต่างๆ พร้อมทั้งดำเนินงานตามเงื่อนไขดังนี้

1) ต้องดำเนินการในระดับเข้าข่ายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ย ระดับ 2.50 ขึ้นไป

2) ผ่านการประเมินจากตัวชี้วัดหลัก ทั้งหมด 11 ตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการปกครอง	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
ด้านการศึกษา	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
ด้านสาธารณูปการ	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
ด้านการเผยแพร่	จำนวน 2 ตัวชี้วัด

โดยค่าเฉลี่ยต้องอยู่ในระดับ 2.50 ขึ้นไป

ตัวชี้วัดระดับ **เข้าถึง** หมายถึง วัดที่มีการจัดกิจกรรม/โครงการต่างๆ พร้อมทั้งดำเนินงานตามเงื่อนไขดังนี้

1) ต้องดำเนินการในระดับเข้าข่ายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ค่าเฉลี่ย ระดับ 2.50 ขึ้นไป

2) ผ่านการประเมินจากตัวชี้วัดหลัก ทั้งหมด 12 ตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการปกครอง	จำนวน 3 ตัวชี้วัด
ด้านการศึกษา	จำนวน 3 ตัวชี้วัด

ด้านสาธารณูปการ จำนวน 3 ตัวชี้วัด

ด้านการเผยแพร่ จำนวน 3 ตัวชี้วัด

โดยค่าเฉลี่ยต้องอยู่ในระดับ 2.50 ขึ้นไป

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเป็น 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนับจด

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละวัด เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการรวบรวมข้อมูลจากแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความคิดเห็นจากการประชุมพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม จากนั้นได้ประเมินระดับเศรษฐกิจพอเพียงเป็น 3 ระดับและไม่เข้าข่าย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น ดังต่อไปนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสาร และจากการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Groups) พระสงฆ์ ใช้การวิเคราะห์ เชิงการบรรยายเนื้อหา (Content Analysis) ความที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาเนื้อหาโดยไม่มีอคติหรือความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยอาจต้องตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง โดยการอธิบายตามเหตุผลข้อมูลที่ปรากฏเพื่อความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ และการวิเคราะห์เนื้อหาบางครั้งอาจเป็นเพียงการระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระอย่างเป็นระบบ

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพระสงฆ์ โดยใช้ค่าสถิติพรรณนาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

4. ผลการวิจัย

4.1 ความคิดเห็นของพระสงฆ์ จากการสนทนากลุ่ม พระสงฆ์เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุป ประเด็นต่าง ๆ ออกเป็น 4 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1.1 ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของวัด/พระสงฆ์ในปัจจุบัน

พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่า วัดยังมีบทบาทต่อสังคมไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน มีพระสงฆ์หลายรูปได้พยายามรื้อฟื้น และแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้าน ในยุคที่ภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอยู่ในขั้นวิกฤต มีความพยายามมองปัญหาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนให้ชัดเจนขึ้น พยายามค้นหาแก่นพุทธธรรม เพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับกาลสมัย แล้วนำมาเป็นหลักในการการแก้ปัญหา พัฒนาวัดและความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้น แต่เนื่องจากสังคมชนบทในปัจจุบันชาวบ้านยากจน มีหนี้สิน ปลูกข้าวแต่ไม่มีข้าวกิน ปลูกพืชก็ขาย

ไม่ได้ราคา บางส่วนหลงไหลในอบายมุข ไม่ใส่ใจในเรื่องสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและบุตรหลาน เด็ก ๆ ขาดการดูแลเอาใจใส่ สภาพเช่นนี้ พระสงฆ์ที่ร่วมสนทนา บางท่านพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมที่จะแก้ไขความยากจน ปัญหาหนี้สินและปัญหาสุขภาพอนามัยให้กับชาวบ้านตามโอกาสอำนวย

4.1.2 ประเด็นการเสวนาการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์

พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันไม่เหมือนเมื่อก่อน ในปัจจุบันบทบาทพระสงฆ์ลดน้อยลงไป เมื่อก่อนโรงเรียนอยู่ในวัด พระทำหน้าที่เป็นครูสอน แต่ในปัจจุบัน เมื่อโรงเรียนออกจากวัด ก็มีฆราวาสเป็นครูสอน พระสงฆ์จึงถูกลดบทบาทลงไปโดยปริยาย วัดก็เป็นเพียงช่วยแก้ปัญหาทางด้านจิตใจ หรือเป็นที่พึ่งทางใจ บทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ทุกวันนี้ค่อยๆลดลงมาก เพราะส่วนมากมุ่งไปในทางปลุกเสก พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ จากสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมปัจจุบัน ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าภาวะทางปัญญาของพระสงฆ์นั้นเสื่อมลง

4.1.3 แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อชาวบ้าน / ประชาชน

พระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ แม้ตัวของพระสงฆ์บางครั้งก็วางตัวลำบาก รวมทั้งการแสดงบทบาทต่อสังคมเพราะท่าทีของชาวบ้านในสังคม / ชุมชน พอจะแยกออกเป็นสามกลุ่ม คือ 1) กลุ่มคอยคัดค้านหรือกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการที่พระสงฆ์ลงมาพัฒนา ร่วมกับชาวบ้าน 2) กลุ่มให้การสนับสนุน 3) กลุ่มที่วางตัวเป็นกลางต่อบทบาทพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคม

4.1.4 พระสงฆ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการเผยแพร่แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่พระสงฆ์ควรเข้าไปช่วยแก้ปัญหาได้ เช่น ช่วยรณรงค์เกี่ยวกับกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา เพราะทุกวันนี้เหล้าเป็นตัวปัญหาในครอบครัวทำให้บางครอบครัวแตกแยก เพราะฉะนั้นถ้างดเหล้าได้ครอบครัวจะมีความรักความอบอุ่น ปัญหาสังคมทั้งหลายก็จะไม่เกิดขึ้น อีกทั้งแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีหลักการตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เช่น การรู้จักใช้ การรู้จักพอ การรู้จักวิเคราะห์ รู้จักประหยัดการใช้จ่าย การรู้จักสร้างคุณค่า ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การที่พระสงฆ์นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจไปสั่งสอนเยาวชนรวมทั้งประยุกต์หลักธรรม อบรมให้เยาวชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ก็จะสามารถส่งเสริมให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของให้แพร่หลายได้

ส่วนการประยุกต์หลักธรรมเพื่อให้พระสงฆ์นำไปสั่งสอนชาวบ้าน คือหลักธรรมที่เหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัว ได้แก่ หมวดสังคหะวัตรธรรม 4 ซึ่งพระสงฆ์ให้ความเห็นว่า สามารถนำมาสั่งสอนประชาชน เช่น การนำหลักปิยวาจามาเป็นบรรทัดฐานในการทำงาน เพราะว่า คำพูดของคนเรา มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะต่อบุคคลใกล้ชิด บุคคลที่เราร่วมทำงานหรือบุคคลที่ติดต่อประสานงานด้วย หากพูดไม่ดีคงเป็นเรื่องยากที่งานนั้นจะสำเร็จ การแบ่งปัน (ทาน) เมื่อชาวบ้านมาเยี่ยมพระสงฆ์ก็ให้ต้นไม้ไปปลูก ไปทำพันธุ์ ครั้นพอชาวบ้านนำไปปลูกได้ผล ชาวบ้านก็จะนำพืชผลเหล่านั้นมาถวายตอบแทน ส่วนการบำเพ็ญประโยชน์ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวบ้าน คือสอนด้วยการทำตัวเป็นแบบอย่าง และให้อิวาหบ้างเป็นครั้งคราว ซึ่งการปฏิบัติตามหลักสังคหะวัตร สามารถ ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในหมู่บ้าน หรือชุมชน ให้มีความสามัคคี นอกจากหลักธรรมหมวดนี้แล้วยังมี หลักเบญจศีล กฎแห่งกรรม ความสันโดษ อิทธิบาท 4 ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้าพระสงฆ์มีความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

5.สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิธีการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดอุบลราชธานี โยโสธร และ นครพนมมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

5.1 วิธีการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

พระสงฆ์จะมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนอยู่แล้วในหลาย ๆ ด้านดังนี้

5.1.1 บทบาทการพัฒนาด้านวัตถุ พระสงฆ์แม้จะไม่ใช่ผู้ “ประกอบกร” โดยตรง แต่เป็นผู้นำทางความคิด คอยให้คำแนะนำที่ถูกต้อง หรือเป็นผู้เชื่อมประสานงาน ให้กำลังใจ กระตุ้นให้ชาวบ้านกระทำกันเอง พระสงฆ์จะเป็นผู้สั่งสอนอบรมจิตใจให้แก่พุทธศาสนิกชน เป็นต้น

5.1.2 บทบาททางด้านการพัฒนาสถานศึกษารูปแบบต่างๆ เช่น สำนักสงฆ์ โรงเรียนวัด โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นต้น โครงการพัฒนาชนบทหลายๆ โครงการที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำหรือมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคได้ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

5.1.3 บทบาทผู้นำชาวบ้านพัฒนาชุมชนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญอื่นๆ เช่น วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

5.1.4 บทบาทส่วนช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนอยู่อย่างพอเพียงและมีสุขภาพแข็งแรง เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มทำกิจกรรม เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้า การจัดตั้งสหกรณ์เพื่อขายผลผลิต การจัดตั้งกองทุนรวมประจำหมู่บ้าน การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ เป็นต้น

5.1.5 บทบาทการแสดงธรรมเทศนา ซึ่งพระสงฆ์จะเป็นผู้เสริมความรู้ และประสบการณ์ให้แก่ประชาชนที่ละน้อย กิจกรรมต่างๆ นอกจากนั้นพระสงฆ์ยังแสดงบทบาทผู้สงเคราะห์ ชุมชนที่ชาวบ้าน

มีปัญหาเดือดร้อนหรือทุกข์ยากในด้านต่างๆ การส่งเสริมให้มีการอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชนหรือประชาชนในชุมชนที่มีความสนใจ

5.1.6 บทบาทการพัฒนาวัดให้เป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่เข้มแข็ง จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน รวมทั้งให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม ขนธรรมนิยมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1.7 บทบาทการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่นสามารถชี้นำทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนาธรรมและให้นำ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

5.1.8 บทบาทการเผยแผ่ให้ความรู้แก่คณะสงฆ์ด้วยกัน เช่น การให้การศึกษาด้านด้านนักธรรม-บาลี ซึ่งในอดีตพระสงฆ์จะเน้นหนักในด้านการปฏิบัติธรรมมีความเคร่งครัด ศึกษาพระธรรมวินัยต่างๆ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชน ดังนั้นการมีความรู้ที่แตกฉานก็ย่อมเป็นสิ่งที่พระสงฆ์จะพึงปฏิบัติ เป็นอย่างยิ่ง

5.1.9 บทบาทการมีส่วนส่งเสริมด้านการเรียนรู้ แก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนในชุมชน ในด้วยการมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและเยาวชนที่เรียนดีมีความประพฤติเรียบร้อย แต่ขาดทุนทรัพย์

5.1.10 บทบาทการส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านที่มีความสนใจ ในบทบาทการพัฒนาด้านการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การจัดบริเวณวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา การสนับสนุนให้สร้างศูนย์แสดงพิพิธภัณฑ์ชุมชนหรือท้องถิ่นขึ้น

5.1.11 บทบาทการจัดตั้งกองทุนต่างๆ ขึ้นเพื่อประโยชน์แก่วัดและชุมชน พัฒนาให้วัดเป็นศูนย์กลางสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในการช่วยพัฒนาชุมชน เช่น ลานกีฬา ศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติด ศูนย์พัฒนาจิต เป็นต้น

บทบาทที่เสนอมาข้างต้นเป็นเพียงบางส่วนของบทบาทพระสงฆ์ที่จะให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทช่วยพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการส่งเสริมศีลธรรม ควรมีการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบวชเรียน และการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกันให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีการชักชวนให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมและพิธีต่างๆ ทางศาสนา มีการส่งเสริมหมู่คณะสงฆ์นั้น รวมทั้ง การเข้าศึกษาหาความรู้ตามแต่กำลังความสามารถของพระสงฆ์แต่ละรูป การเผยแผ่จริยธรรมให้กับประชาชนแล้วแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในปัจจุบันมีบทบาทในด้านการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป

5.2 ข้อมูลของเจ้าอาวาส และวัดในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม

ในการสำรวจข้อมูลทั่วไปของเจ้าอาวาส และวัด สรุปลงได้ดังนี้

วัดในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่สังกัดมหานิกาย ส่วนวุฒิกการศึกษาของเจ้าอาวาสในจังหวัดอุบลราชธานีในภาพรวม ส่วนใหญ่จบการศึกษานักธรรมเอก ไม่มีผู้จบการศึกษาหลักสูตรพระอภิธรรม ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามลำดับ

การศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดอุบลราชธานีในภาพรวมพบว่า มีวุฒินักธรรมชั้นโท จำนวนมากที่สุด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนสามเณรในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าวุฒิประโยค 1-2 จำนวนมากที่สุด การศึกษาสายสามัญ พบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วัดในจังหวัดยโสธร ส่วนใหญ่สังกัดมหานิกาย ส่วนวุฒิกเจ้าอาวาสเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ ระหว่าง 40 – 60 ปี ส่วนใหญ่ มีพรรษา 20 – 30 พรรษา ด้านการศึกษาของเจ้าอาวาสพบว่า ส่วนใหญ่จบนักธรรมชั้นเอกจบ ไม่มีวุฒิกการศึกษาพระอภิธรรม และด้านการศึกษาสายสามัญพบว่าจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มากที่สุด

การศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดยโสธรพบว่าจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด สามเณรในจังหวัดยโสธร พบว่าสอบได้นักธรรมชั้นโทเป็นส่วนมาก ส่วนการศึกษาสายสามัญพบว่าสามเณรสอบได้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มากที่สุด

วัดในจังหวัดนครพนมส่วนใหญ่สังกัดมหานิกาย เจ้าอาวาสวัดในจังหวัดนครพนม มีอายุระหว่าง 20-60 และพรรษาระหว่าง 11 – 20 และมีวุฒินักธรรมชั้นโทจำนวนมากที่สุด

การศึกษาของพระภิกษุในจังหวัดนครพนมที่สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอกมากที่สุด การศึกษาสายสามัญ พระสงฆ์ในจังหวัดนครพนมมีวุฒิกการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด ส่วนการศึกษาของสามเณรในจังหวัดนครพนมมีวุฒินักธรรมชั้นโท และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่

กิจกรรมหลักของพระสงฆ์ ทั้ง 3 จังหวัด เรียงตามอันดับแล้วพบว่า กิจกรรมที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุด คือ สวดมนต์ – ทำวัตร – เข้าเย็น ร้อยละ 78.9 รองลงมา กิจกรรมกวาดวิหาร ลานเจดีย์ ทำความสะอาด บริเวณวัด ร้อยละ 71.8 การศึกษาเล่าเรียน พระธรรมวินัย ร้อยละ 70.6 แสดงพระธรรมเทศนา สั่งสอนประชาชน ร้อยละ 69.6 และ การสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ธรรมศึกษา แก่เยาวชน นักเรียน บุคคลทั่วไป ร้อยละ 62.1 แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ในการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น กลับมีพระสงฆ์นำไปใช้น้อยมาก เช่น การเทศนาหรือบรรยายธรรมที่ผู้ฟังเข้าใจง่าย ๆ และชัดเจน ร้อยละ 57.5 การดำเนินกิจกรรม โดยมีแผนการที่ชัดเจน ร้อยละ 48.4 การดำเนินการแบบเชิงรุก โดยเป็นแกนนำของเครือข่ายการเผยแพร่ด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง ร้อยละ 48.4 การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา กับชาวบ้าน และส่งเสริมกิจกรรมในชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ร้อยละ 41.5 การก่อสร้างถาวรวัตถุ

มากเกินความจำเป็น ร้อยละ 36.8 การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาและต้องได้รับการแก้ไข เพื่อให้พระสงฆ์เข้าใจในแนวทางปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ที่ถูกต้องต่อไป

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม ในภาพรวม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า พระสงฆ์ให้ความคิดเห็นว่า ทราบและเข้าใจแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าร้อยละ 75 ขึ้นไป แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า พระสงฆ์ในอุบลราชธานี ทราบและเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 22.88 ขณะที่ พระสงฆ์ ยโสธร ร้อยละ 45.67 และ พระสงฆ์ นครพนม ร้อยละ 29.69 ทราบและเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นภาพสะท้อนว่าพระสงฆ์ในจังหวัดยโสธรมีคุณภาพจากมุมมองของเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าพระสงฆ์ในอุบลราชธานีและนครพนม

5.3 ความคิดเห็นการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และนครพนม

พระสงฆ์ได้แสดงความคิดเห็นในการนำแนวปรัชญาการประยุกต์ของพระสงฆ์ ดังนี้ ควรเป็นผู้นำในการปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การแนะนำให้ความรู้แก่ญาติโยม ในการใช้ชีวิตแบบพอเพียง การอบรมศีลธรรม จริยธรรมแก่ชาวบ้าน และการใช้สถานที่วัดเป็นสถานที่อบรมวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน การศึกษาหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม และการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้าน ตามลำดับ ส่วนความคิดเห็นของพระสงฆ์ ด้านความเข้าใจและ การประยุกต์ใช้ “ความมีเหตุผล” พบว่า มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้ และในพุทธธรรมทั้งด้านความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ ด้านความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ “ความพอประมาณ” พบว่า พระสงฆ์อธิบายได้ค่อนข้างตรงกับความหมายที่ถูกต้องเพราะตอบตรงประเด็นและตอบน้อยข้อ ส่วนความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ “การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว” พระสงฆ์อธิบายได้ค่อนข้างตรงกับความหมายที่ถูกต้องและคะแนนสูง ร้อยละ 70 ขึ้นไป ด้านความเข้าใจ และการประยุกต์ใช้ “เงื่อนไขด้านความรู้” พระสงฆ์อธิบายได้ค่อนข้างตรงกับความหมายที่ถูกต้องและคะแนนสูง ร้อยละ 85 ขึ้นไป และด้านความเข้าใจ “เงื่อนไขด้านคุณธรรม” พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน ส่วนการประยุกต์ใช้ “เงื่อนไขด้านคุณธรรม” พระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นค่อนข้างตรงกับแนวทางการนำไปใช้ที่ถูกต้อง

ด้านกิจกรรมที่วัดควรปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าคำตอบของพระสงฆ์ทั้ง 3 จังหวัดสามารถแยกได้ 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรกได้แก่ คุณธรรมที่มีในตนเองก่อน ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติตนตามแนวศีล 5 การเป็นผู้มีสัจจะ มีความซื่อสัตย์ มีความรอบคอบ เป็นต้น

ประเด็นที่สอง ได้แก่กิจกรรม/บทบาทควรดำเนินการ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การติดต่อประสานงานหน่วยงานรัฐ และเอกชน เพื่อเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ชาวบ้าน การเป็นผู้นำชาวบ้านเพื่อพัฒนาชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าความคิดของพระสงฆ์ทั้ง 3 จังหวัด อาจจะเน้นคุณธรรมที่มีในตนเองก่อนที่จะนำไปสู่ผู้อื่นเช่น ครอบครัวและชุมชน จึงทำให้คะแนนทั้งสองประเด็นนี้แตกต่างกันมาก นั่นเอง

5.4 การประเมินวัดที่ดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำแนกเป็นระดับเข้าข่าย เข้าใจ และเข้าถึง

การประเมินวัดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 40 วัด โดยใช้แบบสอบถามครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านสาธารณูปการ และด้านการเผยแผ่ พบว่า จำนวนทั้งหมด 34 ข้อ ผลการประเมินพบว่า วัดในจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้รับการประเมินวัดที่ดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ ระดับเข้าข่าย จำนวน 15 วัด ระดับเข้าใจ จำนวน 11 วัดและ ระดับเข้าถึง จำนวน 1 วัด

5.5 มาตรการยกระดับบทบาทพระสงฆ์ในการเผยแพร่แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระสงฆ์ นอกจากทำหน้าที่ขัดเกลากิเลสของตนเอง และศึกษาไตรสิกขาแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เพื่อสังคมหรือชุมชนอีกด้วย เพราะชีวิตของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชุมชนทั้งด้านการเป็นอยู่ และความช่วยเหลืออื่น ๆ ดังนั้น การดำเนินยกระดับของวัดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากระดับไม่เข้าข่าย เป็นเข้าข่าย จากระดับเข้าข่ายเป็นเข้าใจ และจากระดับเข้าใจ เป็นระดับเข้าถึง ผู้วิจัย เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล ตัวอย่างจะเห็นได้จากการศึกษาข้อมูลของวัดมงคลโกวิทาราม ถ้าเจ้าอาวาสมีความรู้ดีทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นที่เคารพของชาวบ้าน ก็จะสามารถแสดงบทบาทของตนเองในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม สังคมสงเคราะห์ และเผยแผ่ศาสนาธรรม ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในทุกด้าน ชาวบ้านจึงมีความคุ้นเคยและสนิทกับศาสนา พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้ทันสมัยและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาพระสงฆ์ และวัด เพื่อแสดงให้เห็นว่าสังคมและชุมชนยังต้องการให้พระสงฆ์และวัดเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณและองค์ความรู้ทางด้านศาสนา

ดังนั้นมาตรการเพื่อยกระดับวัดจากไม่เข้าข่ายเป็นเข้าข่าย จากระดับเข้าข่ายเป็นเข้าใจ และจากระดับเข้าใจเป็นระดับเข้าถึงนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์จากผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสอบถาม และแบบประเมินวัดกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำเสนอรายละเอียดแนวทางการพัฒนาวัดรวมทั้งการจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อให้ผู้สนใจสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอเป็นขั้นตอน 1 –

เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นผู้วิจัยจึงขอสรุปแนวทางการพัฒนาวัดเพื่อระดับวัดดังนี้

ประการที่หนึ่ง จะต้องเริ่มบุคลากรของวัด ได้แก่เจ้าอาวาส และพระสงฆ์ สามเณรภายในวัดจะต้องเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาความรู้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ความรู้ทางวิชาการ แต่เป็นความรู้ในธรรมชาติของมนุษย์ คือเมื่อมนุษย์มีการศึกษาจะสามารถพัฒนาตนเองได้ และอาจจะเกิดจากประสบการณ์ และมีมุมมองตามวิธีการของแต่ละรูป

ประการที่สอง การพัฒนากิจกรรมของวัด ให้สามารถดึงคนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย เข้ามามีส่วนร่วมได้เพื่อก่อให้เกิดศรัทธา และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน เช่น กิจกรรมตามประเพณี วันสำคัญต่าง ๆ

ประการที่สาม เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คือ คิด ตัดสินใจ ปฏิบัติการ ผลประโยชน์ และประเมินผล

ทั้งสามประการนี้นับเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อมีการเชื่อมโยงกันทั้งโครงสร้าง วัด ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความสามัคคีขึ้น ชุมชนสงบร่มเย็น อีกทั้งเป็นสานต่อแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงให้ดำรงอยู่เป็นวิถีชีวิตของสังคมไทยอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ควรจัดอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้พระสงฆ์ได้เข้าใจและสามารถเผยแพร่ได้ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

6.2 ควรมีการศึกษาติดตามการดำเนินการโครงการของพระสงฆ์ ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานของพระสงฆ์ที่สนใจการจัดกิจกรรมด้านการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

6.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรมพระสงฆ์ ได้ครอบคลุมและตรงประเด็นมากขึ้น

6.4 ปัญหาที่สำคัญของพระสงฆ์ คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจน ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร ส่งผลต่อความสามารถในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนต่าง ๆ จึงสมควรให้ความช่วยเหลือในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

6.5 การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ อาจจะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น

6.5.1 พระสงฆ์ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน และขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง หรือท้อแท้หมดกำลังใจเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี

6.5.2 ไม่มีการกำหนดเป็นนโยบายในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
ของคณะสงฆ์ที่ชัดเจน

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ใน
จังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และ นครพนม ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.)

8. เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. 2544. แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554). กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรือง
การพิมพ์.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2548. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: เศรษฐกิจและสังคม. 42, 6
(พฤศจิกายน - ธันวาคม 2548).

ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ และคณะ . 2545. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม ผลจากเสวนาสหสาขาวิชา
การระหว่างสถาบันแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ฟ้าอภัย,
นายกรัฐมนตรี, สำนัก. 2544. รายงานผลการเสวนา บทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและ
พระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 ; กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ประเวศ วสี. 2542. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน.

_____. 2540. พระสงฆ์กับการเรียนรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร :
หมอชาวบ้าน.

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) . 2537. หลักสำหรับแก้ปัญหาชีวิต ธรรมที่จะช่วยให้พ้น
ทุกข์. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, ม.ป.พ.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) . 2543. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำ
ชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

_____. 2538 .สถานการณ์พุทธศาสนาพลิกหน้าเป็นพัฒนา . พิมพ์ครั้งที่ 2 .
กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก.

_____. 2538. พจนานุกรม พุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ . พิมพ์ครั้งที่ 8 . กรุงเทพมหานคร: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

_____. 2546 . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ . ครั้งที่ 9 . กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ .

พุทธทาสภิกขุ .2547. รากฐานที่มั่นคง แห่งความเป็นมนุษย์ .กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
ม.ป.ป.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. 2549 . การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดย
เปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ .วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย . 2538 . สถานภาพและบทบาทของพระสงฆ์ในการให้การศึกษาและ
การพัฒนาชุมชน . การศึกษาเฉพาะกรณีวัดโคกบ่อสูง.

สมพร เทพสิทธา . 2542.แผนพัฒนาฉบับที่ 8 และวิกฤตเศรษฐกิจไทย “วิกฤตความจนใน
สังคมไทย”. สภาสังคมสงเคราะห์,

อภิชัย พันธเสน.2539.พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.

_____.2547, พุทธเศรษฐศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ 3 .กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.